

«Організаційно-правові засади участі/залучення громадян різних категорій до вирішення питань місцевого значення»

Додатковий матеріал для самостійного вивчення: «Що таке волонтерство?»

Нині часто можна почути такі звороти як «звернулися до волонтерів», «допомогли волонтери», «я волонтер(-ка)». Але що стоїть за поняттям волонтера та волонтерської діяльності? І що собою являє волонтерство з точки зору організаційно-правової? Як це явище пов'язане з організаціями громадянського суспільства і як з ним взаємодіяти органам місцевого самоврядування.

Українське слово «волонтер» є прямим запозиченням французького слова «volontaire» (а те своєю чергою походить від латинського «voluntarius» – «доброволець»). У буквальному сенсі слово «волонтер» і означає «доброволець». Причому первісно це поняття вживалося до осіб, які добровільно вступили на військову службу.

Однак у сучасній українській мові слово «доброволець» вживається щодо тих, хто добровільно взяв зброю до рук, щоб боронити Україну, а от «волонтер» - щодо тих, хто допомагає військовим, а також опікується громадянами, які постраждали внаслідок російської агресії. Це розуміння волонтерства нині заступило собою інші розуміння та інші сфери волонтерської діяльності з довоєнного минулого. Втім, це не означає, що такі сфери зникли.

Ще 2011 року в Україні був прийнятий Закон «Про волонтерську діяльність» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>). Відповідно до нього, волонтерська діяльність - це «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги». І що важливо — закон прямо визначив, що **волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності**.

Під волонтером згаданий закон розуміє фізичну особу, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги (тобто робіт і послуг, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами).

Хоча закон містить перелік напрямів волонтерської діяльності, цей перелік не є вичерпним. Тобто, волонтери можуть провадити діяльність і за іншими напрямками, не названими прямо в законі — аби лиш діяльність відповідала названим вище вимогам.

Серед напрямів діяльності, прямо названих у законі, є такі:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення

антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів;
- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;
- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;
- утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;
- надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;
- сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;
- сприяння центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям, об'єднанням громадян, а також фізичним особам, які здійснюють соціальний патронаж, у проведенні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також

звільнені від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом;

- надання волонтерської допомоги особам, які постраждали внаслідок інфекційних (небезпечно інфекційних, особливо небезпечних інфекційних) хвороб та епідемій;
- надання волонтерської допомоги, пов'язаної із захистом та рятуванням тварин;
- надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством.

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Неповнолітні особи здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника.

Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу двома організаційними способами:

- на базі **організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів** (на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору),
- індивідуально.

Якщо волонтери надають волонтерську допомогу індивідуально, вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги про те, що вони не співпрацюють з *організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів*. Також у такому разі вони не можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально за напрямками сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів, а також надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру. Іноземці та особи без громадянства не можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально.

Організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів, можуть бути будь-які організації, які є неприбутковими та внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій. До речі, саме ці організації можуть видавати **посвідчення волонтера** волонтерам, яких вони залучають.

Організації та установи, що залучають до волонтерської діяльності іноземців та осіб без громадянства, протягом п'яти робочих днів з моменту такого залучення письмово інформують про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності (Національну соціальну сервісну службу України, Нацсоцслужбу: <https://nssu.gov.ua/>).

Закон визначає низку гарантій діяльності волонтерів, зокрема виплату грошової допомоги, відшкодування витрат, пов'язаних із наданням волонтерської допомоги тощо. Серед іншого, законодавством передбачено *договір про провадження волонтерської діяльності*. Такі договори укладаються між волонтерами й *організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів* та визначають взаємні права й обов'язки сторін, гарантії та відшкодування волонтерам. Цей вид договору слід відрізнити від *договору про надання волонтерської допомоги*, який укладається з отримувачем волонтерської допомоги.

Для максимальної прозорості роботи волонтерів доцільно не нехтувати згаданими договорами, а укладати їх. Зокрема, коли органи місцевого самоврядування звертаються з проханням допомоги певним категоріям населення, саме належно укладені договори дозволяють визначити, хто саме виступив у ролі *отримувача* волонтерської допомоги (відповідні громадяни чи установи), а хто - в ролі *організації, що залучає до своєї діяльності волонтерів* (скажімо, громадське об'єднання чи благодійна організація), і уникнути непорозумінь щодо наявності чи відсутності зобов'язань органу місцевого самоврядування перед волонтерами.

Отже, підведемо підсумки:

1. Волонтерська діяльність - це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність (форма благодійної діяльності), що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.
2. Волонтери можуть провадити волонтерську діяльність за різними напрямками, перелік яких не обмежується.
3. Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу двома організаційними способами:
 - ↳ на базі організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів (без обмежень за напрямками, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору),
 - ↳ індивідуально (але з певними обмеженнями за напрямками).
4. Звертаючись по допомогу волонтерів, доцільно укладати договори про провадження волонтерської діяльності та про надання волонтерської допомоги.